

Література:

1. Гиляров М.С. Коллемболы, их место в системе, особенности и значение. Фауна и экология ногохвосток. Москва: Наука, 1984.С. 3–11.
2. Мэгарран Э. Экологическое разнообразие и его измерение: Пер. с англ. Москва, Мир, 1992. С. 94–95.
3. Определитель коллембол фауны СССР. Под ред. Н.М. Черновой, Б.Р. Стригановой. Москва: Наука, 1988. 214 с.
4. Старостенко О.В. До вивчення сезонної динаміки угруповань коллембол в умовах відкритих ландшафтів степів південно-східної України. Науковий вісник: Сучасна екологія і проблеми сталого розвитку суспільства. Львів: УкрДЛТУ, 1999 б. С. 172–176.
5. Старостенко Е.В. Изучение суточной динамики горизонтальных миграций коллембол (Collembola, Entognatha) по поверхности почвы в условиях открытого ландшафта. Харьков. Т.6, Вип.1. 1998. С. 113–119.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-111-4-8>

**ПЕРСПЕКТИВНА РОЛЬ ПЛАСТИКОВИХ ШТУЧНИХ
ГНІЗДІВЕЛЬ У ПІДТРИМАННІ ДУПЛОГНІЗНИХ ПТАХІВ
НА БЕЗЛЮДІВСЬКИХ ОЧИСНИХ СПОРУДАХ М. ХАРКОВА**

Ярис О. О.

аспірант кафедри зоології

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди*

Мамедова Ю. П.

аспірант кафедри зоології

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна*

Орнітофауна території водоочисних споруд м. Харкова представлена 106 видами птахів різних екологічних груп [2, с. 183–186]. Безперечно, протягом усього життєвого циклу, птахи потребують місця для гніздування, ночівлі, живлення тощо. Для успішної зимівлі птахів, вирішальним фактором є не стільки температура повітря, скільки наявність незамерзаючих водойм і ділянок з достатньою кормовою базою. Відомо позитивний досвід залучення дуплогнізних птахів,

шляхом розміщення штучних гніздівель, зроблених з пластикових пляшок [1, с. 2277–2280; 3, с. 74–85].

Територія Безлюдівських очисних споруд розташована на півдні м. Харкова в межах водорозділу, що відокремлює с. Безлюдівка – оз. Новий Лиман і в'їзд у саме місто – притока р. Уди. У ґрунтовому покриві території переважають чорноземи типові. По спектру основних життєвих форм флора цілком типова для області помірного клімату. Так, у деревостані переважають: *Robinia pseudoacacia*, *Populus tremula*, *Acer platanoides*, у підліску *Sambucus nigra*, нижньому ярусі, часто трапляються *Fumaria officinalis*, *Sonchus arvensis*, *Sinapis arvensis*, *Asperugo procumbens*, *Artemisia vulgaris*, *Fumaria officinalis*, *Onopordum acanthium*, *Chenopodium album*, *Bromus tectorum*, *Euphorbia sp.*

Матеріалом для написання слугували обліки, проведені впродовж 2020–2021 рр. У даній публікації використані результати тільки двох сезонів (зимового, весняного) як найбільш показових в плані зимівлі та ночівлі дуплогнізних птахів ШГ. Обліки проводили маршрутно-точковим методом, використовували оптичну техніку (біноклі, фотоапарат). Штучні гніздівлі (дала ШГ) виготовляли із бутилів різного об'єму (2 л – 6 л). Дно бутилів проколювали ножом, щоб не збиралася волога. Для надання природньої форми і вигляду, використовували скоч чорного кольору, яким обмотували бутель кілька разів. Льотки вирізали від 3,5 – 7,0 см, при цьому оброблювали запальничкою. Всього на території розміщено 30 ШГ, на середній висоті 1м.

У ході спостережень нами зареєстровано 10 видів дуплогнізних птахів, які використовували ШГ для ночівлі та переховування у несприятливі періоди (Табл. 1).

Таблиця 1

Чисельність (ос/га) дуплогнізних птахів ШГ на території Безлюдівських очисних споруд м. Харкова протягом 2020-2021 рр.

Вид	2020		2021	
	Зима	Весна	Зима	Весна
<i>Parus major</i>	110	83	143	107
<i>Cyanistes caeruleus</i>	21	14	93	93
<i>Poecile palustris</i>	0	1	0	1
<i>Passer montanus</i>	15	23	138	189
<i>Sitta europaea</i>	0	1	1	1
<i>Jynx torquilla</i>	0	1	0	1

Продовження таблиці 1

<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	0	0	0	2
<i>Erithacus rubecula</i>	0	1	0	2
<i>Ficedula albicollis</i>	0	0	0	3
<i>Sturnus vulgaris</i>	19	1464	216	1739
<i>Motacilla alba</i>	0	106	2	118

Представники родин Sturnidae та Passeridae домінують серед інших родин. Відтак, *Sturnus vulgaris*, *Passer montanus* зареєстровано найбільше. При щотижневій перевірці ШГ на території очисних споруд м. Харкова, у III декаді лютого 2021 року при зниженні температури вночі до $-11\text{ }^{\circ}\text{C}$, виявлено ночівлі *P. major* в 9 ШГ, у яких накопичується послід (рис. 1.).

Рис. 1. Послід *P. major* у пластиковій ШГ на території БОС м. Харкова у 2021 році (фото авторів)

Протягом березня та квітня послід в ШГ не знайдено. Проте у III декаді травня у чотирьох гніздівлях виявлено новий свіжий послід *P. major*.

Гніздування цього виду у пластикових ШГ протягом 2020-2021 рр. виявлено не було. На нашу думку, це пов'язано з недостатністю корму під час репродуктивного періоду. Априорний факт, що синиці віддають перевагу у живленні саме гусеницям [5, с. 164–172; 6, с. 228–236; 3, с. 74–85; 4, с. 42].

Отже, можна впевнено стверджувати, що пластикові ШГ виготовлені з пляшок є повноцінними домітками для *P. major* під час зимівлі і ночівлі у різні пори року на БОС м. Харкова, до того ж є перспективою для гніздування інших дуплогнізних птахів ШГ.

Література:

1. Ильчук В.П. Эксперимент с использованием пластиковых искусственных гнездовых для птиц. Русский орнитологический журнал 2013. Том 22. Экспресс-выпуск 911. С. 2277–2280.

2. Мамедова Ю.П. До орнітофауни на Безлюдівських очистних спорудах міста Харків. IV Міжнародна конференція молодих учених «Харківський природничий форум». 2021. С. 183–186.

3. Чаплигіна А.Б., Грамма В.Н., Бондарець Д.І., Савинська Н.О. Членистоногі у трофоценотичній структурі консорцій мухоловки білошиїої в умовах лісових біогеоценозів Північно-Східної України. Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Біологія. Екологія. 2015. Вип. 23(1). С. 74–85.

4. Ярис О.О., Клименко О.І., Колодка А.В. Моніторинг заселеності штучних гніздівель дуплогнізними птахами на території ландшафтного парку «ФЕЛЬДМАН ЕКОПАРК» у 2019 році. Біорізноманіття та роль тварин в екосистемах X Міжнародна наукова конференція Дніпро, Україна, 18–19 листопада 2019 р. 2019. С. 42.

5. Michalski M., Nadolski J., Marciniak B., Loga B. Bańbura, Jerzy. Faecal analysis as a method of nestling diet determination in insectivorous birds: a case study in Blue Tits *Cyanistes caeruleus* and Great Tits *Parus major*. Acta Ornithologica. 2011. Vol. 46. Number 2. P. 164–172. DOI: 10.3161/000164511X625937.

6. Vel'ký M., Kaňuch P., Krištín A. Food composition of wintering great tits (*Parus major*): habitat and seasonal aspects. Folia Zoologica. 2011. 60(3). P. 228–236. DOI: 10.25225/fozo.v60.i3.a7.2011.